

skih naroda (kralj Matjaž, Kraljević Marko...).

Posljednje poglavlje, „Za kraj“ (str. 443-447), najkraće je i predstavlja zaključak središnje problematike. Šmitek se posebno osvrće na fenomen *metisa* – prepredene inteligencije, koji je kroz povijest pokazao izdržljivost te se u različitim inačicama pojavljuje sve do danas kada najbolje uspijeva u kontekstu tržišne ekonomije i suvremenog društva. Dok je u onodobnom kontekstu grčki *metis* djelovao u kraćim intervalima, njegovo današnje djelovanje prožima sve pore suvremenog društva i dovodi do relativizacije samog čovjeka.

Knjiga Šumor divljine. Zeleno dno našega kozmosa u istraživačkom smislu predstavlja važan doprinos na području antropologije religije i komparativne mitologije. Zbog interdisciplinarnosti, koja daje snažan pečat ovoj studiji, ona može biti podjednako zanimljiva ne samo etnologima i kulturnim antropolozima, već i sociolozima, povjesničarima, povjesničarima umjetnosti, arheolozima i dr. Ova studija ima dobre i slabije strane. Dobre strane svakako u interdisciplinarnosti, tematskoj inovativnosti i vrlo opsežnoj građi koju je autor konzultirao. Slabija strana proizlazi iz dijakronijskog pristupa koji teži jednoj preglednoj formi te gomilanju podataka i primjera koji su ponekad kontradiktorni, što djelo čini „teže prohodnim“. Međutim, usprkos tomu, važno je istaknuti da ovo djelo može služiti kao ogledni primjerak i putokaz kako obrađivati velike teme kao što je mitologija: na interdisciplinarni način i jednostavnim stilom koji je podjednako pristupačan stručnoj i nestručnoj javnosti.

Ivan Grkeš

**MEĐUNARNODNI SIMPOZIJ
„DRUŠTVO RIZIKA:
PROMIŠLJANJE NESIGURNOSTI U
GLOBALIZIRANOM SVIJETU“**

**Klub studenata sociologije
„Diskrepancija“, Filozofski fakultet,
Sveučilište u Zagrebu
Zagreb, 21.-25. ožujka 2022.**

U organizaciji Kluba studenata sociologije „Diskrepancija“ Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu održan je međunarodni simpozij „Društvo rizika: promišljanje nesigurnosti u globaliziranom svijetu“.

Simpozij je trajao pet dana, od 21. ožujka do 25. ožujka 2022. Održan je hibridno, odnosno većina predavanja bila je održana uživo, s mogućnošću praćenja *online*, uz korištenje platforme *Zoom*, a dio je predavanja bio održan mrežno. Predavanja su bila održana i mogla su se pratiti u konferencijskoj dvorani Filozofskog fakulteta. Tema simpozija bila je sociologija rizika – suvremena sociološka tema koja problematizira trenutno socijalno i ekonomsko stanje društva.

Prvi dan simpozija održala se panel-diskusija „Nacionalna država i globalni rizici“, s iznimno zanimljivim sugovornicima: dr. sc. Paškom Bilićem i izv. prof. dr. sc. Krešimir Petkovićem. Diskusija je bila usko povezana s temom simpozija. Treći dan simpozija održana je radionica „Lobiranje u području društvene otpornosti“ u suradnji s organizacijom Impact House, a vodile su je Tamara Puhovski i Danijela Paska. Radionica je bila zanimljivo koncipirana; sudionici su dobili vrijedna znanja i vještine vezane uz lobiranje i pozitivni društveni utjecaj te su razvili vještine planiranja kampanja s ciljem poboljšanja kvalitete života. Navečer, u okviru simpozija na Fi-

lozofskom fakultetu, bila je održana filmska radionica¹ sa srednjoškolicima tijekom koje su srednjoškolci mogli pogledati razne edukativne filmove o društvenoj percepciji ovisnosti o drogama. Karla Škrlec vodila je nadasve zanimljivu i dinamičnu raspravu sa srednjoškolicima nakon pogledanih filmova.

Osim panel-diskusije i radionice, na simpoziju je održano 15 predavanja na hrvatskom, srpskom i engleskom jeziku. Prvo izlaganje održao je Fran Miškić, student Fakulteta hrvatskih studija, a govorio je o fenomenu uporabe droga i društvenim rizicima vezanim uz njih. Predstavio je shvaćanje društvene uporabe droga i pojavu ovisničkih stanja u okviru koncepta društva rizika i teorije refleksivne modernizacije. Najveći je fokus pridao konkretiziranju postavljenih teza na primjerima europskih država.

Zatim je Ana Naumoska, studentica Sveučilišta FON, održala izlaganje o strukturalnoj društvenoj nejednakosti i društvenom konfliktu. Objasnila je kako strukturalna društvena nejednakost dovodi do društvene stratifikacije. Iznijela je tezu na temelju koje je nejednakost utkana u samu srž političkih i ekonomskih sustava a prema kojoj postoje određeni principi i zakoni koji služe da se nejednakost nastavi, te da spriječe promjenu. Ovi sustavi reprodukcije nejednakosti postoje i na nacionalnoj, i na globalnoj razini. Na kraju je povezala klasičnu konfliktnu teoriju s modernim shvaćanjem društva rizika.

Stjepan Krovinović, student sociologije i filozofije na Fakultetu hrvatskih studija,

izlagao je na temu preraspodjele rizika na globalnoj i nacionalnoj razini tijekom pandemije koronavirusa. Ukazao je kako akteri na globalnoj i nacionalnoj razini različito poimaju rizike i prilike tijekom kolektivnog (političkog) suočavanja s pandemijom. Nejednaki kutovi gledanja interesnih skupina na rizike i narav odnosa moći u ortačkom kapitalizmu dovode do nepravedne preraspodjele rizika.

Joost van Loon, profesor sociologije na Katoličkom sveučilištu Eichstätt-Ingolstadt, održao je predavanje o trima problemima s kojima se u novije vrijeme suočavamo: koronavirus, ekonomska recesija te klimatske promjene. Naglasio je da će se za rješavanje navedenih problema morati poduzeti veliki koraci. Potrebno je razviti razumijevanje šire slike svijeta kako bismo omogućili njihovo rješavanje. Referirao se na pojam nemoći (engl. *impotence*, prijevod autora) Franca Berardija koji opisuje kako nas, u svjetlu akumulacije novih problema, aktualni globalni političko-ekonomski poredak sprječava u razvijanju primjerenih rješenja. Umjesto toga dolazi do odustajanja, udaljavanja od obaveza i odgovornosti. Slika ovakvog svijeta iznimno je pesimistična, ali dobro prikazuje odnos stava i angažiranosti suvremenog društva u svezi globalnih problema.

Marc Cudlik, diplomant Sveučilišta u Beču, izlagao je na temu računalne sigurnosti (engl. *cybersecurity*). Sigurnost računala ovisi o kvaliteti programa koji se na njemu izvode. Postupak popravljivanja programa je iznimno složen a često postoji komplicirana mreža društvenih odnosa i interakcija kojima se programi popravljaju. Cudlik je u okviru teorije mreže aktera (engl. *Actor-Network Theory – ANT*) iznio sustav dojavljivanja grešaka javnim kana-

¹ Informativni izvještaj s filmske večeri možete pročitati na poveznici: <https://kreativnikaos3.wixsite.com/kreativnikaos/kssd-simpozij-o-drogama>.

lima i popravljajima programa koji se često naziva *coordinated vulnerability disclosure*. Do usavršavanja, te podizanja kvalitete programa, dolazi sitnim interakcijama između korisnikâ koji dojavljaju greške i dobavljača (programa). Izlaganje je završio tvrdnjom da potpuna sigurnost (engl. *security*) vjerojatno ne može biti ostvaren cilj već da se prema njoj samo možemo i trebamo stalno kretati, usavršavajući je koliko god možemo.

Svetlana Hristova, profesorica na Jugozapadnom sveučilištu „Neofit Rilsky“ u Bugarskoj, održala je predavanje u kojem je prikazala kako pandemija koronavirusa koja se tumači kao svojevrsna vježba za društvo rizika utječe na promjenu tijekom globalizacije. Novo normalno koje je obilježeno radikalnim preusmjeravanjem na sigurnost neizbježno je ograničilo globalnu mobilnost, ali je unaprijedilo globalnu međupovezanost. Do promjene dolazi na dva načina: promjenom mogućnosti mobilnosti populacije i ubrzanom digitalizacijom. S jedne strane, dolazi do redefiniranja granica društava, procesa tijekom kojeg se proizvodnja i opskrbeni lanci koji su prije bili globalizirani sad vraćaju u svoje države. U isto vrijeme geopolitičke granice dodatno dobivaju na važnosti a određeni oblici mobilnosti postaju izrazito kontrolirani, nadgledani i sankcionirani ili gotovo potpuno isključeni. S druge strane, zbog razvijene digitalne tehnologije svijet je prvi puta istovremeno iskusio strah od pandemije na globalnoj razini, ali i uspio učinkovito riješiti probleme koji su se pojavili – pojačavanjem digitalne umreženosti i prebacivanjem aktivnosti iz fizičke u virtualnu sferu.

Ágnes Kövér-Van Til, profesorica na ELTE Fakultetu društvenih znanosti, u svom je

izlaganju objasnila kako suvremene prakse javne zaštite tijekom pandemije koronavirusa izlažu slobodu pojedinca novim opasnostima. Sigurnost i autonomija civilnog društva počivaju na ograničenjima moći države i tržišta a pandemija koronavirusa izložila je društvo opasnosti od autoritarnih tendencija države i nemilosrdnosti tržišta.

Vlaho Kavain, student sociologije na FFZG-u, održao je predavanje o anonimnosti u digitalnom prostoru te je predstavio način na koji funkcionira *dark net* na tehničkoj i socijalnoj razini. *Dark net* se često koristi za promicanje sloboda pojedinca, ali i u ilegalne svrhe, proširujući crno tržište u sferu interneta. Sama narav *dark neta* je dvosmislena i višedimenzionalna. Činjenica da služi za kriminalne radnje, kao i za zaštitu ljudskih prava, čini ga izrazito nezgrapnim fenomenom prema kojem se mogu usmjeriti određene politike.

Denis Knežević, doktorand na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Beogradu, održao je izlaganje na temu utjecaja međunarodnih odnosa na nesigurnost investiranja u globaliziranom svijetu. Neka od temeljnih žarišta političkih sukoba su: Ukrajina, Sirija, Irak i Mjanmar. Knežević je objasnio ponašanje investitora na spomenutim kriznim područjima.

Stanislaw Szklarek, student Jagelonskog sveučilišta u Poljskoj, održao je prezentaciju o nasilju među državama, poput ruske invazije na Ukrajinu. Dao je i primjer otvorenja tajvanskog predstavničkog ureda u Litvi, što se protivi politici NR Kine koja ne priznaje neovisnost Tajvana. Stavio je ovaj i druge sukobe u teorijski okvir moći Hanne Arendt; usporedio je načine na koje velike autokratske države reagiraju

na neposluh manjih i demokratskih susjednih država.

Vladimir Terzić, student Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Beogradu, predstavio je ekološki pokret i nedavne prosvjede u Srbiji vezane uz eksploataciju ruda. Naime, ekstrakcijom jadarita, rude pronađene u dolini rijeke Jadar, došlo bi do velikog onečišćenja Jadra, Drine i ostalih nizvodnih voda i područja. Terzić je spomenuo da su povodom prethodno spomenutog čina organizirani prosvjedi pod nazivom „Rio Tinto: Marš sa Drine“. Prosvjedi su mobilizirali velik broj građana i građanki iz više od 20 gradova a predstavljaju najveći do sada održani ekološki prosvjed u Srbiji.

Emilija Dojčinović, studentica na Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Beogradu, održala je predavanje o tehnološkom napretku i njegovom utjecaju na zaposlenost i tržište rada. Razvojem tehnologije neki poslovi gube na važnosti zbog sve veće automatizacije. Dojčinović je istaknula da će doći do porasta rekvalifikacije radnika; bit će potrebne nove vještine koje će pridati veći fokus međuljudskim odnosima i društvenim interakcijama. Nova zanimanja će od ljudi tražiti vještine i mogućnosti koje trenutno nisu dovoljno naglašene, no plaće za ovakve poslove vjerojatno neće rasti, već će se zadržati trend niže plaćene radne snage.

Stefano Scarcella Prandstraller, izvanredni profesor Sveučilišta La Sapienza u Rimu, u svom je izlaganju opisao mjere usvojene u svrhu upravljanja pandemijom koronavirusa u Italiji. Mjere su slijedile modele „safetycracy“ – karakterizirale su ih stroga ograničenja osobnih sloboda i tzv. „terapijski režim“, uslijed obveze cijepljenja koju se sankcioniralo suspenzijom s posla.

Stroge mjere, poput ovih, nisu se provodile ni u jednoj drugoj državi članici Europske unije. Za razliku od Italije, Hrvatska je tijekom pandemije postupala vodeći se dobrim omjerom slobode i pluralizma, te čak ni na vrhuncu pandemije nije pribjela strogim mjerama poput onih koje su uvedene u Italiji.

Nikolina Novaković, studentica etnologije i kulturne antropologije te talijanistike na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, održala je izlaganje o digitalnom kolonijalizmu i opasnostima koje zapadna digitalna kultura stvara. Povezala je teoriju digitalnog kolonijalizma s teorijama postkolonijalizma i naglasila da je internet novo područje na kojem je Zapad uspostavio hegemoniju; kultura Zapada se širi na kulture ostatka svijeta. Taj novi oblik kolonijalizma naziva „kapitalizmom nadzora“ koji počiva na prikupljanju podataka u svrhu ovladavanja ljudskim ponašanjem, navikama i uvjerenjima.

Posljednje predavanje održao je Josip Majsec, student filozofije i sociologije na FFZG-u. Tema izlaganja bila je ljubav u postmodernom svijetu, odnosno prikaz promjena u ljubavnim odnosima koje su se zbile u razdoblju od završetka Drugog svjetskog rata do suvremenog doba. Izložio je da promjene u postmodernom svijetu, odnosno tekućoj modernosti, kako ju Bauman naziva, utječu na sustav vrijednosti koji dominira u svijetu te kako se spomenute vrijednosti prelijevaju i na romantične odnose. Konstantni osjećaj nesigurnosti u vezi budućnosti dovodi do kratkoročnog razmišljanja u ljubavnim odnosima i tendenciji da se oni promatraju kroz prizmu uloženog i dobivenog.

Izlagači su obradili razne teme i zahvatili širok spektar različitih sfera sociologije kao

znanosti. Svako izlaganje bilo je popraćeno zanimljivim raspravama i osvrtima na predavanja. Tema rizika u sociologiji relativno je nova a ovaj događaj je ponudio dublji uvid u radove i ideje na ovom području. Klub studenata sociologije „Diskrepancija“ zahvaljuje svima koji su prisustvovali na simpoziju.

Bruno Pavlenić